

ВІДГУК

опонента, доктора педагогічних наук, професора

Крутій Катерини Леонідівни

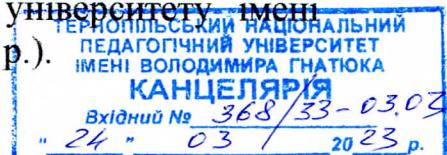
на дисертацію Борин Галини Василівни

«Підготовка майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку», поданої на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.004 – теорія і методика професійної освіти

Ступінь актуальності обраної теми дослідження

Художньо-конструктивна діяльність дітей дошкільного має значний вплив на формування гармонійної, всебічно розвинutoї, творчої особистості. У цьому віці необхідно створити сприятливі умови для емоційно-позитивного сприйняття дитиною оточуючого світу. Особливості педагогічного супроводу художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку зумовлюються необхідністю врахування їх вікових та індивідуальних особливостей. Для цього необхідно створювати відповідні умови, що впливатимуть на позитивний емоційний стан вихованців та спричинять прояв у дітей творчої активності. Вирішальним фактором в означених процесах є особистість майбутнього вихователя, його здатність організовувати діяльність художньо-конструктивну діяльність дітей дошкільного віку і здійснювати відповідний психолого-педагогічний супровід. Дослідниця зазначає, що, незважаючи на грунтовні педагогічні дослідження вітчизняної науки з професійної підготовки майбутніх педагогів, наразі відсутній цілісний аналіз проблеми підготовки здобувачів освіти до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку та наголошує, що актуальними є шляхи вирішення проблем вдосконалення професійної підготовки майбутніх вихователів ЗДО відповідно до суспільно-політичних викликів, потреб сучасного суспільства. З огляду на вище зазначене, дисертаційне дослідження Борин Галини Василівни «Підготовка майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку» є на часі.

Доведенням актуальності даного дослідження та його пріоритетності може слугувати і той факт, що тема дисертації є частиною комплексних програм науково-дослідних робіт Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка «Особистісно-професійний розвиток педагога в процесі підготовки до інноваційної діяльності» (номер державної реєстрації 0114U003081) та «Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх педагогічних та керівників кадрів до інноваційної діяльності в закладах освіти» (державний реєстраційний номер 0120U101844). Тему роботи затверджено Вченуою радою Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (протокол № 11 від 24 травня 2022 р.). Тему роботи затверджено Вченуою радою Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (протокол № 11 від 24 травня 2022 р.).

Наукова новизна одержаних результатів

Автором роботи *вперше*: обґрунтовано концепцію професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку на методологічному (синтез компетентнісного, системного, особистісно орієнтованого, діяльнісного, культурологічного, аксіологічного підходів), теоретичному (містить характеристику низки дефініцій, мету та завдання, функцій, які реалізуються на основі загальних та специфічних принципів) і технологічному (охоплює комплекс засобів формування готовності здобувачів освіти до художньо-конструктивної діяльності в закладі дошкільної освіти; реалізує взаємодію компонентів підготовки, етапи, критерії та показники, рівні, педагогічні умови) концептах; спроектовано й теоретично обґрунтовано структурно-функціональну модель системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку, яка відображає: мету та завдання; взаємодію компонентів підготовки до формування художньо-конструктивної діяльності в умовах ЗДО (особистісно-мотиваційного, освітньо-інтегративного, діяльнісного, рефлексивно-оцінювального); методологічні підходи до побудови освітнього процесу в ЗВО, які забезпечують спрямованість майбутніх вихователів на підготовку до належного керівництва художньо-конструктивною діяльністю дітей дошкільного віку (системного, особистісно орієнтованого, компетентнісного, діяльнісного, аксіологічного, культурологічного); принципи підготовки (специфічні: міждисциплінарного підходу, позитивного емоційного фону навчання, самовибудування (дисипації) творчих здібностей, урахування зони найближчого розвитку в напрямі здобуття студентами власних художньо-конструктивних умінь та навичок, діяльнісного підходу, реалізація теорії етноестетики); функції (організаційна, освітня, розвивальна, виховна, діагностична, коригувальна, моделювальна, мобілізаційна, трансформаційна, прогностична); сукупність взаємопов'язаних педагогічних умов підготовки; етапи підготовки (ознайомлювальний, фундаментально-базовий, діяльнісний, завершальний); зміст підготовки здобувачів освіти; критерії та показники готовності (мотиваційний, пізнавально-когнітивний, конативно-едукаційний, рефлексивно-коригувальний); рівні готовності майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку за кожним із критеріїв відповідно; результат (готовність до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку); обґрунтовано педагогічні умови професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку (формування позитивної мотивації для організації художньо-конструктивної діяльності як засобу різnobічного виховання й розвитку дошкільників; інтеграція змісту навчальних дисциплін щодо формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку; моделювання майбутньої художньо-конструктивної діяльності з вихованцями; залучення майбутніх

педагогів до художньо-конструктивної діяльності з дітьми у процесі проходження педагогічної практики; забезпечення належного креативного середовища задля формування готовності до проведення занять з художньою праці в ЗДО); охарактеризовано особливості та структуру художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку в умовах ЗДО, яка відображає взаємодію: специфічних принципів організації художньо-конструктивної діяльності дітей (самостійний вибір матеріалів та засобів, відповідна професійна підготовка вихователів в контексті художньої праці та основ дизайну, організація розвивального середовища); видів художньо-конструктивної діяльності (робота з папером та картоном; робота з тканинами та нитками; робота з природними матеріалами та матеріалами, що були в ужитку); способів організації художньо-конструктивної діяльності (створення виробів за зразком; моделлю; аналогією; коментарем; темою; задумом; умовами; уявою) з дітьми дошкільного віку; компетентності, які формуються в дітей дошкільного віку комплексом освітніх засобів, в тому числі і художньо-конструктивною діяльністю дітей (предметно-практична, технологічна; мистецько-творча; особистісна, ігрова, логіко-математична; сенсорно-пізнавальна; дослідницька; мовленнєва, природничо-екологічна); напрями впливу художньо-конструктивної діяльності на повноцінний розвиток особистості: естетичне, розумове, трудове, екологічне, фізичне виховання дітей; сенсомоторний розвиток; розвиток усіх психічних процесів; підготовка дитини до навчання у школі; форми організації художньо-конструктивної діяльності дошкільників: заняття з художньої праці, образотворчого мистецтва, самостійна художньо-продуктивна діяльність дітей, ігрова діяльність, екскурсії, виставки; методи організації художньо-конструктивної діяльності дітей (пояснення, коментування, демонстрування порядку виконання дій, правил, способів виконання конструкції, технічних прийомів роботи та художньо-естетичного оформлення виробу; аналіз та оцінка художньо-конструктивного процесу; ігрові методи).

Уточнено зміст понять «художня праця дітей дошкільного віку», «художньо-конструктивна діяльність дітей дошкільного віку», «готовність майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку», «система професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку». Подальшого розвитку набули: окремі питання методик навчання дисциплін художньо-естетичного циклу, виховання та розвитку майбутньої особистості, які зумовлені потребою врахування специфіки готовності здобувачів вищої освіти до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку; методичні підходи до створення освітньо-розвивального простору ЗВО.

Практичне значення результатів дисертаційного дослідження полягає в упровадженні в освітній процес ЗВО системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дошкільників, комплексу традиційних та інноваційних форм, методів

організації освітньої діяльності, створення належного освітньо-розвивального середовища задля розвитку творчості здобувачів освіти засобами художньо-конструктивної діяльності в аудиторних умовах та під час самостійної позааудиторної роботи, належного навчально-методичного забезпечення професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку. Основні науково-теоретичні положення, висновки та рекомендації, викладені у дисертаційному дослідженні, можуть бути використані для навчально-методичного забезпечення процесу формування професійної готовності майбутніх вихователів ЗДО. Матеріали навчально-методичного посібника «Художньо-конструктивна діяльність майбутніх вихователів ЗДО у змісті професійної підготовки» слугуватимуть у різних формах (курси підвищення кваліфікації, методичні об'єднання вихователів ЗДО), під час підготовки майбутніх педагогів, які навчаються за освітньою програмою «Дошкільна освіта». Матеріали дисертації також можуть бути використані в процесі написання здобувачами освіти курсових, бакалаврських та магістерських робіт, під час проведення науково-методичних семінарів, укладання навчальних і робочих програм, у подальших наукових дослідженнях.

Оцінка змісту та завершеності дисертації

Основні результати дисертаційного дослідження висвітлено у 51 праці, з яких: 1 – одноосібна монографія; 2 розділи у колективних монографіях; 2 навчально-методичних посібники, 27 наукових статей (з них – 7 у співавторстві), у тому числі 3 статті у закордонних наукових періодичних виданнях, віднесені до наукометричної бази Web of Science; 24 статті у наукових фахових виданнях України; 16 тез доповідей у збірниках матеріалів конференцій і семінарів.

У вступній обґрунтовано актуальність проблеми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, гіпотезу дослідження; представлено концепцію професійної підготовки, у якій синтезовано методологічний, теоретичний, технологічний концепти, методи дослідження; охарактеризовано наукову новизну, теоретичне і практичне значення результатів наукового пошуку, наведено відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження.

Позитивним є те, що у першому розділі «Художньо-конструктивна діяльність як об'єкт педагогічного дослідження та компонент професійної підготовки майбутніх вихователів» дослідницею проаналізовано особливості художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку, здійснено аналіз освітніх документів, окреслено напрями вдосконалення професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у руслі означеної проблеми. Автором з'ясовано такі особливості художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку: її притаманний активний, емоційно насыщений, часто непередбачуваний зміст; вона базується на урахуванні вікових, індивідуальних особливостей дітей. Наголошено, що у процесі художньо-конструктивної діяльності

забезпечується різнобічне пізнання предметів та реалізовується інтегративний підхід через об'єднання художньої праці із суміжними розділами програми (з ознайомленням дітей з образотворчим та декоративним мистецтвом, логіко-математичним розвитком, ознайомленням дітей із природою, суспільним довкіллям, розвитком мовлення, народознавством, також з ігровою, музичною, театралізованою, хореографічною та іншими видами діяльності), що сприяє повному, оптимальному досягненню результату.

Чималу увагу автором зосереджено на тому, що підготовка майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей 4-6-річного віку здійснюється в таких напрямах: 1) художньо-конструктивна діяльність дітей дошкільного віку, яка передбачає проведення занять, екскурсій, організацію виставок робіт дітей, організацію самостійної ХКД дітей, роботу з батьками; 2) власна ХКД педагога: виготовлення різних дидактичних матеріалів для занять, ігор, атрибутив до свят; дизайнська діяльність: естетичне оформлення помешкання ЗДО, майданчика для ігор, ділянки ЗДО.

У другому розділі «*Теоретико-методологічні засади і концепція професійної підготовки майбутніх вихователів до художньо-конструктивної діяльності в закладі дошкільної освіти*» автор характеризує теоретико-методологічні засади та концепцію професійної підготовки здобувачів освіти, способи творчого розвитку майбутніх вихователів в освітньому процесі ЗВО, серед яких наголошено на наступних: допомога майбутнім педагогам в усвідомленні чинників, які впливають на творчу художньо-конструктивну діяльність дітей; формування позитивної мотивації на продуктивну творчу взаємодію, усвідомлення специфіки ХКД з дошкільниками та інші. Наголошено, що теоретико-методологічну основу дослідження становлять особистісно орієнтований, компетентнісний, діяльнісний, системний, аксіологічний, культурологічний підходи. Положення виокремлених методологічних підходів окреслюють стратегію удосконалення системи професійної підготовки на засадах усвідомлення важливості професійної підготовки здобувачів освіти до художньо-конструктивної діяльності з вихованцями, сприяють виявленню та подоланню суперечностей, актуалізації рушійних сил перебігу освітнього процесу закладу вищої педагогічної освіти.

Логічним є й третій розділ дисертації «*Обґрунтування системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку*», у якому подано структурно-компонентну характеристику підготовки майбутніх вихователів, охарактеризовано педагогічні умови, розроблено структурно-функціональну модель системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку, виокремлено критерії та показники готовності здобувачів освіти в досліджуваному аспекті. Обґрунтовано й схарактеризовано педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-

конструктивної діяльності дітей дошкільного віку (формування позитивної мотивації для організації художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку як засобу різнобічного виховання й розвитку дошкільників; інтеграція змісту навчальних дисциплін щодо формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку дітей дошкільного віку; моделювання художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку з вихованцями; зачленення майбутніх педагогів до художньо-конструктивної діяльності з дітьми у процесі проходження педагогічної практики; забезпечення належного креативного середовища задля формування готовності до проведення занять з художньої праці в ЗДО).

У четвертому розділі «*Експериментальна перевірка ефективності системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку*» подано результати діагностики стану готовності майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку дітей дошкільного віку, охарактеризовано процес реалізації міждисциплінарної інтеграції змісту підготовки майбутніх вихователів в означеному аспекті, розкрито поетапну організацію та методику проведення дослідно-експериментальної роботи; здійснено аналіз результатів педагогічного експерименту.

Зокрема на формувальному етапі автором впроваджено в освітній процес ЗВО теоретично обґрунтовані положення щодо професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку впродовж кількох взаємопов'язаних підэтапів: ознайомлювального, фундаментально-базового, діяльнісного, завершального. Педагогічний експеримент був природним, передбачав наявність відповідних чинників: педагогічних умов підготовки, шляхів їх реалізації, науково-методичного та дидактичного забезпечення, які відображені у структурно-функціональній моделі системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку. Автором доведено ефективність запропонованої системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.

Загальні висновки. У цілому є всі підстави стверджувати, що представлена дисертаційна робота відзначається змістовністю, обґрунтованістю ключових позицій і є самостійним науковим дослідженням. Наукову роботу виконано відповідно до вимог наукового стилю, правильно оформлено. До кожного розділу дослідження і в цілому зроблено чіткі й обґрунтовані висновки.

Зазначаємо, що результати дослідження, здійсненні дисертуванням, є новими та оригінальними і можуть використовуватися для подальшого удосконалення процесу професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. У роботі представлені висновки, які

відображають результати дослідження відповідно до окреслених завдань. Правильно оформлено список використаних джерел.

Повнота викладання наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях. Основні результати дисертаційного дослідження висвітлено у 51 праці, з яких: 1 – одноосібна монографія; 2 розділи у колективних монографіях; 2 навчально-методичних посібники, 27 наукових статей (з них – 7 у співавторстві), у тому числі 3 статті у закордонних наукових періодичних виданнях, віднесені до наукометричної бази Web of Science; 24 статті у наукових фахових виданнях України; 16 тез доповідей у збірниках матеріалів конференцій і семінарів.

Аналіз тексту дисертації Г.В. Борин, реферату й змісту публікацій дають підстави для висновку про наукову обґрунтованість і достовірність отриманих автором результатів, відсутність академічного plagiatu, фабрикації чи фальсифікації. Дослідження має досить високий рівень апробації, як через обговорення його результатів на численних наукових конференціях, у тому числі й міжнародних, так і шляхом публікації матеріалів у наукових виданнях (фахових і міжнародних), а їхня кількість і якість відповідає нормативам.

Відповідність змісту реферату основним положенням дисертації.

Зміст реферату дисертації Борин Г.В. відзеркалює структуру, основні положення та висновки дисертаційної роботи, які є ідентичними основним положенням дисертації та відповідає вимогам, що ставляться МОН України до наукових досліджень такого типу.

Дискусійні положення та зауваження

Позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих дисертантом результатів, слід відмітити низку дискусійних положень та висловити зауваження до змісту роботи:

1. У вступі докторської дисертації авторкою на основі аналізу досліджуваної проблеми та стану сформованості готовності здобувачів освіти до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку виявлено суперечності, які, на думку дослідниці, мають місце в теорії і практиці професійної підготовки майбутніх вихователів та актуалізують проблему розробки теоретичних і методичних зasad їхньої професійної підготовки в означеному напрямі (с. 2 реферату, с. 30 дисертації). На нашу думку, на сторінках дисертації та висновків доцільно було б відобразити, наскільки отримані в процесі дослідження результати вплинули на вирішення означених суперечностей.
2. Одним із завдань дослідження є «дослідити структуру та особливості художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти», однак цю складову не відображенено із поміж компонентів структурно-функціональної моделі системи професійної підготовки майбутніх вихователів (с. 3 реферату, с. 32 дисертації).
3. Дисеранткою наголошено, що художньо-конструктивна діяльність передбачає творчий процес. Варто було схарактеризували логіку і

послідовність творчого процесу в системі професійної підготовки майбутніх вихователів.

4. Авторська система професійної підготовки майбутніх вихователів передбачає реалізацію педагогічних умов, однією з яких визначено «формування позитивної мотивації для організації художньо-конструктивної діяльності як засобу різnobічного виховання й розвитку дошкільників». Водночас, на нашу думку, механізм формування такої мотивації конкретизовано в дисертації недостатньо (формульовання самого змісту педагогічної умови є надто загальним та потребує детальнішої конкретизації згідно з темою дослідження).
5. Доцільно було б, на нашу думку, розширити представлений у роботі науково-дослідницький матеріал таким чином, щоб він відображав логіку розвитку творчості майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. У дисертації авторка характеризує концептуальні засади формування творчого потенціалу здобувачів освіти у процесі професійної підготовки до керівництва художньо-конструктивною діяльністю дітей дошкільного віку (параграф 2.1.), проте саму послідовність формування творчості студентів не відображені.
6. Загалом позитивно оцінюючи науковий доробок дисертантки, зазначимо що поняття «художній розвиток дітей дошкільного віку» слід розглядати значно ширше. Підсилення інтегрованої взаємодії сприяло б більш системному відображення естетичної складової художньо-конструктивної діяльності загалом.
7. На нашу думку, виокремлений дисертанткою пізнавально-когнітивний критерій є не зовсім коректною назвою, бо ці дві дефініції є синонімами, або дати пояснення як вони розмежовуються.

Разом із тим, висловлені зауваження і побажання істотно не впливають на загальну позитивну оцінку проведеного дослідження.

Загальні висновки і оцінка дисертації

Рецензована дисертаційна робота відповідає чинним вимогам, зазначеним у «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України за № 1197 від 17 листопада 2021 р., що є підставою для присудження Борин Галині Василівні наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Опонент:

доктор педагогічних наук,
професор кафедри дошкільної освіти
Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського

К. Л. Крутій

